

УДК 343.163

Ю. В. Юрчишин
здобувач Університету сучасних знань

ПРЕДСТАВНИЦТВО ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ У СПРАВАХ ПРО КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ

Вступ. Трансформація соціально-економічної політики української держави та її прагнення увійти до європейського державно-правового простору, зокрема, шляхом скасування візового режиму між Україною та ЄС визначають принципово нову систему пріоритетів у внутрішній та зовнішній політиці, нові критерії ефективності суспільного та державного розвитку. Однією з визначальних умов успішної реалізації євроінтеграційної політики виступає комплексна боротьба з корупцією на всіх рівнях владного апарату.

Євроінтеграційний вектор розбудови української державності та прийняття національним парламентом низки антикорупційних законів започаткувало новий етап антикорупційної реформи в нашій країні, яка співпала в часі з реформуванням органів прокуратури.

На жаль, у цілому намагання боротися з корупцією обмежуються епізодичними та тимчасовими спробами, за відсутності послідовних кроків, спрямованих на усунення причин і умов корупції та зводяться до ігнорування принципу невідворотності покарання винних за допущенні зловживання у вказаній сфері. Реальних результатів щодо викриття резонансних корупційних схем не спостерігається.

Вражаючий масштаб корупції, її високий рівень латентності, ступінь суспільної небезпечності зумовили необхідність пролонгації антикорупційної реформи в Україні та формування більш дієвого правоохоронного механізму для протидії цьому явищу, в якому прокуратура відіграватиме домінуючу роль.

Вказане обумовлює актуальність аналізу особливостей представництва прокуратурою інтересів держави у справах про корупційні злочини та підтверджує необхідність розробки нових науково обґрунтованих заходів реформування прокуратури з метою підвищення результативності її антикорупційної діяльності.

Теоретичною основою дослідження представництва прокурором інтересів держави у справах про корупційні злочини стали праці відомих вітчизняних та зарубіжних фахівців, зокрема: В. С. Бабкової, Є. М. Блажівського, В. М. Гаращука, О. В. Головкина, І. Н. Грабець, Л. Р. Грицаєнко, Ю. М. Дьоміна, З. А. Загинеї, М. В. Косюти, А. В. Линника, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, Є. В. Невмержицького, І. С. Нуруллаєва, М. І. Руденко, Г. П. Середи, В. Я. Тація, М. І. Хавронюка,

О. Н. Ярмиша та багатьох інших. У той же час на сучасному етапі динаміка розвитку як інституційної, так і функціональної складових суб'єктів у сфері протидії корупції зазнає швидких змін і перетворень, що вимагає постійного аналізу цих нововведень на науковому рівні та вироблення пропозицій щодо подальшого вдосконалення антикорупційної діяльності прокуратури.

Метою статті є висвітлення існуючих проблем представництва прокурором інтересів держави у справах про корупційні злочини, а також вироблення пропозицій щодо підвищення ефективності антикорупційної діяльності органів прокуратури з урахуванням їх реформування та перебудови.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 68 Закону України «Про запобігання корупції» фізичні та юридичні особи, права яких порушено внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення і яким завдано моральної або майнової шкоди, збитків, мають право на відновлення прав, відшкодування збитків, шкоди в установленому законом порядку [3].

Збитки, шкода, завдані фізичній або юридичній особі внаслідок незаконних рішень, дій або бездіяльності суб'єкта, який здійснює заходи щодо запобігання і протидії корупції, відшкодовуються з Державного бюджету України в установленому законом порядку. Держава, орган місцевого самоврядування, які відшкодували збитки, шкоду, завдану незаконним рішенням, діями або бездіяльністю суб'єкта, що здійснює заходи щодо запобігання та протидії корупції, мають право зворотної вимоги (регресу) до особи, яка завдала збитків, шкоди, у розмірі виплаченого відшкодування (крім відшкодування виплат, пов'язаних із трудовими відносинами, відшкодуванням моральної шкоди).

Прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

У кожному випадку прокурор або його заступник самостійно визначає і мотивує в позовній заяві, в чому полягає порушення інтересів держави або загроза інтересам держави.

Наявність таких обставин обґрунтовується прокурором в суді у порядку, передбаченому ч. 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру».

Прокурор здійснює представництво в суді виключно після підтвердження судом підстав для представництва та повідомлення про це громадянина, його законного представника або відповідного суб'єкта владних повноважень. У разі підтвердження судом наявності підстав для представництва прокурор користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони процесу. Наявність визнаних судом підстав для представництва може бути оскаржена громадянином, його законним представником або суб'єктом владних повноважень [1].

Виключно з метою встановлення наявності підстав для представництва інтересів держави в суді у випадку, якщо захист законних інтересів держави не здійснює або неналежним чином здійснює суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження, прокурор має право отримувати інформацію, яка на законних підставах належить цьому суб'єкту, витребувати та отримувати від нього матеріали та їх копії.

Прокурор з метою вжиття заходів з досудового врегулювання спору та поновлення ймовірно порушеного права громадянина або законного інтересу держави після підтвердження судом підстав для представництва має право направити до органів державної влади, місцевого самоврядування, військових частин, суб'єктів державного та комунального секторів економіки, органів Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, рішення, дії чи бездіяльність яких створюють загрозу порушення або ймовірно порушують законні інтереси громадянина чи держави, звернення про можливість досудового врегулювання спору, що містить викладення обставин та вимог, передбачених процесуальним законом.

Протягом п'ятнадцяти днів з дня отримання звернення прокурора відповідна особа має право вжити запропонованих прокурором заходів для забезпечення досудового врегулювання спору.

У разі неврегулювання спору у досудовому порядку прокурор звертається до суду із позовом (заявою, поданням) протягом одного місяця з дня отримання відповідною особою заяви прокурора.

Право подання позовної заяви (заяви, подання) в порядку цивільного, адміністративного, господарського судочинства згідно зі ст. 24 Закону України «Про прокуратуру» надається Генеральному прокурору України, його першому заступнику та заступникам, керівникам регіональних та місцевих прокуратур, їх першим заступникам та заступникам [1].

Цивільний позов у кримінальному проваджен-

ні відповідно до ч. 3 ст. 128 КК України подається прокурором, який бере в ньому участь [2].

При цьому прокурор повинен надати суду письмову згоду законного представника або органу, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси відповідної особи, або органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи іншого суб'єкта владних повноважень на здійснення ним представництва.

Кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, згідно зі ст. 69 Закону України «Про запобігання корупції» підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку [3].

Позови повинні відповідати вимогам кримінального та цивільно-процесуального законодавства щодо змісту й форми, містити необхідне правове обґрунтування та посилання на матеріальний закон. У документі обов'язково зазначаються дані про особу, яка вчинила корупційне діяння: прізвище, ім'я та по батькові, місце проживання та місце роботи, а також дата вчинення корупційного правопорушення, дані про притягнення до відповідальності (вирок або постанова про притягнення до адміністративної відповідальності) тощо.

Позови у сфері протидії корупції можуть стосуватись відшкодування шкоди, завданої державним підприємствам і установам незаконною передачею в користування іншим суб'єктам цивільних правовідносин на не вигідних для підприємства, установи умовах тощо. У таких випадках, крім визнання угод недійсними, слід ставити питання про відшкодування винними особами, уповноваженими на виконання функцій держави, завданої шкоди. При цьому матеріальна відповідальність настає на загальних підставах. Позов прокурором може бути заявлено в інтересах держави в особі органу управління державним майном, конкретного державного підприємства, установи (організації) до особи, яка вчинила корупційне діяння. Наведений перелік позовів у сфері протидії корупції не є вичерпним.

Під час ознайомлення з матеріалами щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, прокурори повинні з'ясувати, чи всі протоколи направлено до суду, які матеріали не направлялися до суду або не були належним чином реалізовані та чому. При встановленні фактів недбалого ставлення працівників правоохоронних органів до своїх обов'язків слід порушувати питання про їх відповідальність.

Відповідно до ч. 2 ст. 257 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, разом з іншими матеріалами у триденний строк з моменту його складання надсилається до місцевого загального

суду за місцем вчинення корупційного правопорушення одночасно з надсиланням прокурору, органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складання протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено [4]. Вважаємо, що копії матеріалів, включно з копією протоколу, також потрібно направляти прокурору разом із повідомленням.

Згідно з ч. 2 ст. 250 КУпАП у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 172-2–172-9 цього Кодексу, участь прокурора у розгляді справ судом є обов'язковою [4].

У статті 38 КУпАП встановлено, що адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також правопорушення, зазначеного у ст. 164-14 цього Кодексу, може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше місяця після прийняття такого рішення.

Постанова суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне корупційне правопорушення у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, усунення її згідно із чинним законодавцем.

Відомості про юридичних та фізичних осіб, яких притягнуто до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної або цивільно-правової відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, згідно з вимогами ч. 1 ст. 56 Закону України «Про запобігання корупції» повинні вноситись до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (Реєстр).

Однак варто зауважити, що під час проведення органами прокуратури перевірок виявляли-

ся непоодинокі випадки невнесення до Реєстру осіб, які притягалися до відповідальності за скоєння корупційних або пов'язаних із ними правопорушень.

Також було встановлено, що окремими посадовцями, уповноваженими на виконання функцій держави, ігноруються вимоги антикорупційного законодавства щодо вжиття заходів урегулювання конфлікту інтересів, пов'язаного з обмеженням сумісництва та суміщення проходження державної служби з іншими видами діяльності. Такі дії високопосадовців, спрямовані на ігнорування норм антикорупційного законодавства та нехтування своїми обов'язками, не сприяють зниженню рівня корупції та профілактиці корупційних або пов'язаних з ними правопорушень. Це і є поле діяльності для принципового реагування новоствореної Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Обмеження щодо заборони особі, звільненій з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, згідно з вимогами ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції» встановлюється виключно за вмотивованим рішенням суду. Це також важливий напрям у здійсненні прокурорського нагляду, який має бути відображений у нормативних документах.

Безперечно, найбільш результативний шлях боротьби з корупцією – це усунення причин, які її породжують, що зробити доволі нелегко, але для цього потрібні політична воля та дієві реформи.

Література

1. Дьомін Ю. Прокурорський нагляд у сфері протидії корупції / Ю. Дьомін // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 1. – С. 26–34. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/9-2016/diomin.Pdf>.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

Анотація

Юрчишин Ю. В. Представництво прокурором інтересів держави у справах про корупційні злочини. – Стаття.

У статті розглядаються особливості представництва прокурором інтересів держави у справах про корупційні злочини. Зокрема автором проаналізовано законодавчі підстави та порядок представництва прокурором інтересів держави у справах про корупційні злочини.

Ключові слова: кримінальне провадження, представництво, прокуратура, корупційні злочини, повноваження.

Аннотация

Юрчишин Ю. В. Представительство прокурором интересов государства в делах о коррупционных преступлениях. – Статья.

В статье рассматриваются особенности представительства прокурором интересов государства в делах

о коррупционных преступлениях. В частности автором проанализированы законодательные основания и порядок представительства прокурором интересов государства в делах о коррупционных преступлениях.

Ключевые слова: уголовное производство, представительство, прокуратура, коррупционные преступления, полномочия.

Summary

Yurchyshyn Yu. V. Representation by the public prosecutor of the state's interests in corruption cases. – Article.

The article deals with the peculiarities of the representation by the public prosecutor of the state's interests in corruption cases. In particular, the author analyzes the legislative grounds and the procedure of representation by the public prosecutor of the state's interests in corruption cases.

Key words: criminal proceeding, representation, prosecutor's office, corruption, powers.